

obyvatelstva ještě v 18. století, by nebylo dobré tyto vztahy ani přeceňovat. Jedná se ovšem o složitou problematiku, která nemá jednoduché řešení.

Přemítání nad tímto dílem nás nicméně vede k závěru, že je jen malá šance, že by se jinému folkloristovi mohlo

podarit tuto práci v rámci německého slovesného bádání nad pohádkami překonat. Můžeme tuto knihu vnímat jako úspěšné dovršení celoživotního díla Hanse-Jörga Uthera.

Jaroslav Otčenášek (EÚ AV ČR, v. v. i.)

Michaela Konopíková, Kavky a kosatce: Antropologie turismu, prostoru a identity v Maroku. Karolinum, Praha 2018, 160 s., 16 s. obrazových příloh.-

Kniha je pěknou ukázkou diskurzivní analýzy vycházející ze sociálního konstruktivismu a symbolického interakcionismu. Hodnotu má také jako projev tzv. angažované antropologie. Tato transdisciplinární větev antropologické disciplíny vyžaduje použití oborové expertizy a metod pro osvětlení kořenů a řešení praktických problémů dnešního světa. Věnuje se jedné z lokálních realit postkolonialismu, konkrétně turismu ve vysokohorském údolí Imlil v marockém Atlasu. Popisuje, jak diskurzivní praktiky reprodukují postkolonialismus jako „psychologickou záležitost“ či „mentální podřízení“. Provádí informovanou analýzu politik ovlivňujících lokální dění a svým zájmem upozorňuje na to, že možnost vyjádřit, rozhodovat a investovat je pro místní obyvatele ztížená.

Vysokohorské údolí Imlil je pro studium turismu skvělým terénem. Údolí bylo místem odpočinku již za kolonizátorů a dodnes je, jako součást národního parku Toubkal, velmi populární. Z ekonomického hlediska velká část výdělku

vygenerovaná místní přírodní a kulturní jedinečností znovu odchází do rozvinutých zemí, zatímco oblast se potýká s ekologickými a sociálními problémy. Moderní krajiny turismu a ochrany přírody zde převrstvují tu původní zemědělskou a pasteveckou již velice dlouho. Jak kniha ukazuje, po pádu koloniálního režimu určuje rozvoj údolí postkoloniální marocká strategie turismu a globální ochrana přírody a kulturního dědictví. Kniha cílí právě na hegemonii modernistického diskurzu v turistické, rozvojové a ochrannářské politice.

Autorka, inspirována Annou Tsingovou, promýšlí tvrzení, že stejně jako lokální situace jsou ovlivněny globálními hybnými silami, tyto jsou naopak kumulativním projevem interakcí na lokální úrovni. Kniha se hlásí také k odkazu Tima Ingolda. Oba autoři pracují s věděním, že lidské žití (angl. „to human“) znamená neustálou interakci s živými i neživými věcmi vyskytujícími se na stejném místě a ve stejném čase. Autorka chce

analyzovat dynamický vztah mezi vnějším prostředím a individuálním prožíváním a identitou.

Kolonialismus a globalismus znamenal otevření a proměnu lokálních cyklů výroby a spotřeby, subsistenční strategie, hmotné i nehmotné kultury. S příchodem moderní civilizace se společně změnilo, co Berbeři dělají a jak myslí a prožívají. Podle Tima Ingolda, k němuž se autorka hlásí, jsou lidé tím, co dělají a to, co dělají je charakterizováno místně, časově a živými i neživými „rekvizitami“. Život místních je z tohoto hlediska svou ekologií hybridní. To autorka jasně vidí a reflektuje. Autentická místní kultura údolí vstřebává a rekombinuje prvky různých epoch, etnik a přírodních prostředí. Prvky, činnosti, místa prekoloniální berberské kultury (kulturní rostliny, místa, časy) již často neplní původní funkci, ale jsou nabízeny turistům jako zážitek. Úroveň turismu je jednou z funkcí, kde se vyjednává, co se v Imlilu má vyskytovat. Kniha se soustředí především na ni.

Jak autorka zajímavě poukazuje, význam dávaný místním obyvatelům v rámci imperiálního myšlenkového aparátu trvá. Berbeři jsou už nyní chápáni jako příroda, v modernitě viděná jako pasivní a neměnná. A s tím, jak se komodifikuje příroda, komodifikuje se na základě této premisy i Berberský život. Hodnota místních v turismu spočívá v tom, aby se Berber choval jako autentický Berber. Takový, kterého si pamatujeme z koloniálních románů a cestopisů, či ten na fotkách v turistických bedekrech – ovšem v kontextu nových hybridních krajin.

Každý turista cestující do Imlil přichází s jinou představou. Krmen cestovatelskými svědectvími si myslí, že něco uvidí. Osobní poptávka po různých aspektech místa

ovlivňuje interpretaci toho, co se v údolí děje. To, za čím tam cestovala sama autorka, se odrazilo v jejím výběru hypotéz a kognitivních domén relevance. Ačkoli na začátku je v názvu, předmluvě i úvodu navozen cíl zabývat se nejen vyjednáváním významy, ale také změnou „přírodního prostředí“ a jeho vlivům na rozhodovací procesy, lokální materialita se v textu objevuje okrajově – jako kulisa.

Tak bohužel myšlení autorky reprodukuje kritizovanou „překonanou“ dualitu přírody a kultury. Redukce změn biokulturní diverzity v procesu kolonialismu a globalizace na změnu významů je nešťastná. Geografická lokalizace terénu se autorce přežila, a tak to, co popisuje, není krajina Berberů, ale krajina její. Z jejího popisu je vidět, že nevidí mnoho věcí, a tak se na ně neptá a nejsou součástí její prezentace. Chybí zde vnímání a uznání lidí jako ekologických „selves“ a větší reflexe rozbití vazeb na místní systémy každodenní péči/práci s nimi. Zaměřit se na jedinečné prolínání krajin rozmanitých místních lidí i nelidí i osobní ekologii lidí je pro autorku obtížné. Čtenář Ingolda, Tsingové či Harrawayové, navnaděný názvem knihy a úvodními cíly, je nutně zklamán.

Přesto má kniha hodnotu v tom, že reflektuje potřebu antropologie reprodukovat morální kód rovnosti hlasu. Ačkoli je práce hezkým mnohohlasem, ve výsledku autorka mluví především za stranu západního turisty/antropologa, který diskurzivní situaci umně zařadí do globálního rámce vlastního výběru, a za místního člověka, který se živí turismem. Místní, kteří se neživí turismem, či místní, kteří nejsou lidé, jsou odsunuti na okraj. Styl knihy tak přivádí čtenáře v závěru k zamyšlení, zda podobné texty mohou pouze reprodukovat kritizovanou symbolickou nerovnováhu.

Mnoho z knihy tvoří teoretické elaboráty a hlas západu, v některých pasážích je svědectví z terénu víceméně nepřítomné. Z textu tak není jasné, zda autorka analyzované politiky považuje za součást přediskurzivní reality místních; chybí popis zda a jak je vnímají oni. Učený jazyk knihy místní neovládají a v jejím rámci jsou subjektem západní sociální vědy. Kniha tak, ač se snaží o mnohohlas, nepíše o problémech *spolu* s místními, nehledá řešení mimo původní dualitu výzkumníka a informanta – ve společné interakci. Propast mezi západním pozorovatelem a místním aktérem se nezmenšuje.

Kniha je tak ukázkou, že antropologie se dobře vyrovnává se zařazením subjektivity ve smyslu svobody slova, ale hůře

s kritikou vlastního kulturního a konceptuálního batohu, subjektivitou ve formě smyslovosti a ekologickou podstatou lidského žití. Jen tak budou osobní rozvojové projekty antropologů akcentovat lokální mikroekonomické aktivity a obyvatele více zapojovat do rozhodování a výkonu těchto rozhodnutí.

Práci by prospělo zjednodušení jazyka a nahrazení cizích slov českými ekvivalenty. Subjektivita text odlehčuje, někdy je vsunutá do odborného textu, jindy se soustředí do samostatných kapitol, což je trend, který antropologii sluší. Kniha je doprovázena snímky citlivých setkání autorky s věcmi krajiny údolí.

Jana Krčmářová (EÚ AV ČR, v. v. i.)